

Slovencev velikanskega pomena. Ko je Slomšek l. 1859 prenesel škofijski sedež v Maribor, je vprašal v nekem pismu, ima li Maribor sploh tiskarno, ki bi lahko tiskala uradne škofijske tiskovine. Maribor je sicer imel tiskarno, toda bila je v tujih rokah. Slovenci so močno pogrešali lastno tiskarno in slovensko glasilo, zlasti ko so se po l. 1860 začeli narodnostni boji. Po časovnem redu gre prvenstvo »Slov. gospodarju«, ki ga je ustanovil l. 1867 dr. Matija Prelog. Toda časopis sam brez primerne zaslombe je bil kakor trta brez kola. 15. decembra 1870 je »Slov. gospodar« v št. 50 objavil razglas mariborskih narodnjakov, ki so sklenili ustanoviti slovensko tiskovno društvo, kateremu bi bil namen ustanoviti v Mariboru slovensko tiskarno, kjer bi se lahko počeni tiskali slovenski časopisi. V smislu tega oklica se je res ustanovila l. 1870 v Mariboru »Narod. tiskarna F. Skaze in drugov«. Poleg Skaze sta bila namreč soustanovitelja Tomšič in dr. Prelog. Ta tiskarna predstavlja prve početke današnje Cirilove tiskarne. Kakor je pa »Gospodar« potreboval zaslombe tiskovnega društva, tako tudi tiskarna. Le po tiskovnem društvu je postala tiskarna to, kar je dandanes. Hvaležnost zahteva, da se ob 50letnici spomnimo mož, ki so v najtežjih okoliščinah stali na čelu Katoliškemu tiskovnemu društvu, ki so posredno ali neposredno vplivali na pridobitev in razvoj današnje Cirilove tiskarne. To je častna vrsta društvenih predsednikov.

1. Franc Kosar.

Ta velezaslužni mož, velik častilec in najboljši poznavalec škofa Slomškega, se je narodil v Braslovčah 10. septembra 1823. Njegov stric je bil frančiškanski gvardijan v Kamniku, zato so mladega Kosarja poslali v Kamnik, da je tam dovršil najvišji razred takratne ljudske šole. Med tem je stric postal

frančiškanski provincijal in se preselil v Novo mesto, zato je tudi Kosar študiral gimnazijo tamkaj vseskozi z odličnim uspehom. Modroslovne tečaje je dovršil v Ljubljani, v jeseni 1842 pa je vstopil v celovško bogoslovnico. Med prvimi, ki jih je posvetil novi škof dr. Slomšek l. 1846, je bil Kosar, a ker je bil še premlad, ni bil posvečen z drugimi tovariši, ampak je moral kot dijak končati do 15. septembra, ko je dosegel za mašniški red predpisano starost. Kmalu potem so ga poslali za kaplana v Poljčane, kjer je pa spomlad 1848 nevarno zbolel in je moral za nekaj let v začasni pokoj. Želel je vstopiti k karmelitom ali lazaristom, pa mu je njegovo slabotno zdravje prekrizalo račune. Kot začasni vpokojenec je pisal v Slomšekove »Drobtinice«. Ko je nekoliko okreval, so ga l. 1855 nastavili za kaplana v njegovem rojstnem trgu, v Braslovčah. A že l. 1856 ga je škofijsvo poklicalo k Sv. Andražu v Lavantinski dolini, kjer je takrat bil sedež škofije. Tu je opravljal službo kornege vikarja pri stolnici, obenem pa škofovega dvornega kaplana in duhovnega voditelja bogoslovcev 4. letnika, ki so zadnje leto bogoslovja študirali pri Sv. Andražu. Odslej je ostal v bližini Slomšekovi do njegove smrti.

Ko se je sedež škofije l. 1859 prenesel v Maribor, je Kosar ostal duhovni voditelj ali spiritual. Bil je vseskozi zaveden Slovenec, njegovo načelo je bilo: »Jaz ne sovražim nikogar, tega pa mi tudi nihče ne more prepovedati, da bi ne smel ljubiti svojega ljudstva.« Pa mu je vendar takratno podivjano liberalno nemštvo tudi to zamerilo. Nemški liberalni listi so izlili ves svoj srd na spirituala Kosarja, češ, da vzgaja panslaviste. Moral se je torej l. 1865 umakniti iz Maribora ter je šel za dekana v Kozje, kjer je nekaj časa bil tudi deželni poslanec. L. 1870 ga je cesar imenoval za stolnega kanonika in se je kot tak vrnil v Maribor, kjer je plodonosno deloval do svoje smrti. Leta

1893 je postal stolni dekan, a je kmalu umrl nagle smrti v Iki, kamor je šel iskat zdravja, 16. junija 1894.

Po zmagi nad Francozi leta 1870 je Nemcem močno zrasel pogum; razmerje med Nemci in Slovenci se je zelo zaostriilo. Pa tudi v narodnih vrstah se je bolj in bolj poglobljala razpor med »mladimi« in »starimi«. Pod dojmom teh napetih razmer se je 12. aprila leta 1871 ustanovilo »Katoliško tiskovno društvo«. Za prvega predsednika je bil izvoljen prof. Janko Pajk, ki je pa že v oktobru i. l. odložil predsedstvo ter izstopil iz odbora, ker se je bolj nagibal na stran »mladih«. Za predsednika je bil na to izvoljen kanonik Kosar, ki je v najtežjih okoliščinah šest let vodil društvo.

Že v prvem društvenem letu je odbor pretresal dvoje važnih vprašanj: odkup »Slov. gospodarja« in nakup tiskarne. Že v seji 20. aprila 1871 je bila sprejeta pogodba z dr. Prelogom, ki je prodal društvu »Slov. gospodarja« za 1000 gld. in je s 1. julijem list postal društvena last. Nakup tiskarne se je pa moral odložiti radi pičlih denarnih sredstev, ker bi trebalo za to kakih 16 tisoč gld., a društvo je koncem l. 1871 imelo le 1267 gld. čistega imetja, pač pa se je »Gospodar« l. avgusta 1871 začel tiskati v Narodni tiskarni.

Na drugem občnem zboru 29. aprila 1872 je Kosar navdušeno govoril o namenu in važnosti Tiskovnega društva, a gmotno stanje društva je postajalo vedno slabše; udje so izstopali, »Gospodar« je imel vedno primanjkljaj. Dendovičar je predlagal, naj se »Gospodar« zopet loči od Tiskovnega društva, ali pa mora društvo propasti. Kajpada brez zaslombe Tiskovnega društva bi tudi »Gospodar« kmalu shiral. V teh stiskah je večina odbora 22. aprila 1873 sprejela Homanov predlog, naj »Gospodar« izhaja le po trikrat na mesec. Dalekovidni Kosar se je uprl temu predlogu, ali ostal je v manjšini, pa je napravil priziv na obč-

ne» na Cirilovo tiskarno. Tudi v javnem življenju se je veliko udejstvoval.

Brunon Rotter.

Brunon Rotter rojen 31. VIII. 1881. Učno dobo je bil v Ljubljani pri Bambergu. Pozneje je delal po tiskarnah v Opatiji, v Gorici in v Celju. V Maribor je prišel in vstopil v Cirilovo tiskarno 11. XII. 1911. V povojni dobi je bil v tiskarni faktor in vrši to službo zvesto in na občo zadovoljnost do danes. G. Rotter je tudi znan planinec. Se je na tem polju veliko udejstvoval v težavni popravni dobi.

Tomaž Robar.

Strojni stavec Tom. Robar je umrl po zelo kratki in mučni bole-

Po razbitju občnega zbora.

G. Lojze je bil pravočasno v postelji. Kaj je pravzaprav zagrešil, je zvedel šele drugo jutro v uredništvu.

Glavni urednik »Straže« in »Slov. gospodarja« je bil tedaj g. dr. Anton Korošec. Vsi, kateri so delali pod njegovim vodstvom, trdijo, da je bil strog ter je zahteval točnost, vestnost ter delavnost v službi. Kaj bo rekel in kaj bo učinil g. dr. Korošec v slučaju začasnega tajnika abstinencnega gibanja, je bilo jasno liki beli dan. G. Lojzeta je čakala brca iz uredništva in to ne oziraje se na njegovo ženo in dva majhna otroka.

Povrh je bil g. predsednik še pri dr. Korošču na vse zgodaj na njegovem stanovanju v dijaškem semenišču in mu je poročal, kako neizmerno težko in naravnost podlo se je spozabil — ne nalašč pregrešil njegov urednik!

Ko je prihajal g. glavni urednik po stopnicah Cirilove tiskarne v prvo nadstropje, je prestajal g. Lojze v uredniški sobi trenutke, katerih se bo spominjal z grozo do zadnjega izdihljaja.

G. Kemperle, ki je bil z dr. Koroščem v eni

sobi, je poklical na izgon obsojenega Lojzeta in g. Žebota koj po prihodu šefa na odgovor. G. dr. Korošec je zahteval odkritosrčno izpoved, katere pa ni mogel podati radi trepetu po celem telesu že itak po naravi bolj plahi Lojze. Govoril je mesto njega g. Žebot in čakal ob koncu na izrek najstrožje sodbe.

Strogi šef je premeril vse tri grešnike, se nasmešnil, segel v žep, stisnil vsakemu po eno krono in jih odpustil z besedami:

»Zgubite se k sosedu na golaž ter pivo, da boste po okrepčilu še sploh danes za kako delo!«

Kaj je pravzaprav prešinjalo Lojzeta po čisto nepričakovanem zaokrenu obsodbe vredne zadeve, ne bom popisoval. V povojnih letih mi je zatrjeval premnogokrat, da on zna, kaj se premetava po možganih ter srcu onega, kateremu sporočijo, da je obsojen na smrt.

Nikdar v življenju mu še nista dišala pivo in golaž tako nebeško kakor za ono rajsko krono iz roke g. dr. A. Korošca.

Kako je bilo z abstinencno organizacijo? — Udarec, katerega ji je prizadjal g. tajnik na ustanovnem občnem zboru, je bil tako globok, da naj-

predsedniku g. Maršku, ki tudi sam vodi in nadzira delo. Gasilska četa dobi s tem lep prostor za svojo brizgalno in tudi za društveno sobo. — Sin ubil očeta. Strašno dramo je doživela v Otoncih družina Kerec Janeza. Sin je v duševni zmedenosti ubil očeta. Potem je pobegnil, za par dni pa se je vrnil in vprašal po očetu. Sami se torej ne zaveda, kaj je naredil. Orožniki so ga odpeljali v zapor. Družini naše so žalje!

Zanimivost. Naše Goričko je bilo deležno že večkrat kakih dogodkov, ki so prišli izpod neba. Saj se še ni izbrisal spomin na slavna belgijska stratosferna letalca. Tako je bila sedaj deležna vas Selo zanimive zgodbe. Po zraku je priplul balonček, ki je nosil napis na priloženi dopisnici: »Au Secretariat municipal de Montier (Suisse)« in prošnjo, da bi se dopisnica poslala nazaj v Švico. Dopisnica je bila odposlana na pristojno mesto.

Soboška gimnazija. Kljub vsem prošnjam, kljub vsem spomenicam je ostalo vprašanje

soboške gimnazije še vedno odprto. Boli nas, boli zelo, ker se je šolsko leto pričelo in naše zahteve se niso upoštevale. Ne vemo, kje naj iščemo vzrokov, vendar pa pripomnimo, da od svojih upravičenih zahtev ne bomo nikdar odstopili, obratno še povečali bomo borbo za popolno soboško gimnazijo. O kaki nadprodukciji inteligenčnega naraščaja ni govora, ker je dokazano, da je okoliš soboške gimnazije velik in tudi pade najmanj učencev na število prebivalcev.

Smrt kosi. V Fokovcih je umrl dolgoletni gospodar pri vlač. g. Faflik Francu, župniku v Kančevcih, to je Kološa Mihael, po domače: Potočnjakov. Pokojni je bil splošno priljubljen radi svoje šaljivosti in popevcic. Pokoj njegovi blagi duši! — V M. Črncih je pa nenadoma preminul vzoren kmetovalec Janez Andrejč. Pogreba se je udeležilo mnogo ljudstva in gasilcev. Pokojniku blag spomin, preostalim naše so žalje!

Ni nam znano, a mogoče bi le bilo, da bi se komunisti skušali utihotapiti v ta društva. Delali so natanko po navodilih zadnjega shoda moskovske internacionale. Udejstvovanje društev kmečkih fantov in deklet je tako, da mladino odvraca od cerkve, jo napečuje k veseljačenju in nedeljskim tekmam. To bi bilo kot nalašč za komuniste, da bi opravljali svoje podtalno delo. Namen je bil tudi, da bi ta društva pritegnila nase člane naših razpuščenih prosvetnih društev. In nekaj so jih tudi dobila, drugi so obiskovali sestanke društva »Svobode«.

Razpust naših društev je bil za našo kršč. prosveto velika škoda. In če bi bil razpust teh društev še dalje trajal, bi škoda postala nenadomestljiva. Hvala Bogu, da se je po vzpostavitvi naše velike prosvetne organizacije začela ta škoda počasi popravljati. Ti pa, ljuba slovenska mladina, ti se zopet raduj, vzgajaj se, izobrazuj, bistri si um in plemeniti si srce v naših prosvetnih društvih! Loči pa se od društev kmečkih fantov in deklet, ker so le kmečko pobarvana, da bi tebe preslepila. Pojdimo složno na novo prosvetno delovanje!

★

Sv. Marjeta ob Pesnici. V nedeljo dne 1. septembra se je v večernem mraku izven cerkve po ljudsko odpevanih lavretanskih litanijah in angelovem češčenju domačega konz. svetnika, župnika g. Jerneja Frangež, proizvajal na veličastnem, od cerkvenih pevč s svežimi cveticami krasno ozaljšanem tridelnem močnem odru tik cerkve velik verski misterij »Slehnika«, pri katerem so domači igralci pod režijo g. Rakuše svoje težke vloge rešili z največjo sigurnostjo in pohvalnim vsestranskim priznanjem.

Sv. Lenart v Slov. goricah. Prosvetno društvo »Zarja« pri Sv. Lenartu v Slov. goricah vljudno vabi vse svoje člane in prijatelje našega prosvetnega dela na svoj redni občni zbor, ki se bo vršil dne 15. septembra, popoldne po večernicah ob treh, v dvorani Narodnega doma. Podali bomo pregled čez vse naše delo in načrt za bodoče leto. Takoj nato ima gospod kaplan predavanje o vtisih na potovanju v Vestfalijo. Ker se je izrečno za-

DRUŠTVENE VESTI

Po kakšnih potih je hodila prosveta.

Naši slovanski bratje v solnčni Goriški so pod italijansko oblastjo. Pred svetovno vojno so bili dobro organizirani. Imeli so celo vrsto prosvetnih društev, zadrug in posojilnic. Ko so pa prišli fašisti na oblast, jim ni bila po volji slovenska prosveta. Zato so prosvetna društva razpustili, v posojilnice so pa vrnili svoje ljudi. Vsi Slovenci, ves omikan svet, je obsojal to postopanje Italijanske oblasti kot kulturni škandal. In prišel je gospod, rojen v solnčni Goriški; povzpel se je na visoko mesto v naši banovini ter je naznanil konec naši krščanski prosvetni organizaciji. Razpustil je obe slovenski prosvetni zvezi z vsemi včlanjenimi prosvetnimi društvi. Zakaj je to storil? Ker ni maral za smer in načela sloven-

ske krščanske prosvete. Zato jo je hotel uničiti.

Svobodni razvoj pa se je pustil socijalistični »Svobode« z vsemi včlanjenimi društvi. Kaj vsi se je na sestankih »Svobode« učilo, govorilo in predavalo, nam ni znano. A znano nam je, kakšni so tisti postali, ki so hodili ta predavanja poslušati. So večinoma fanatični komunisti, ki širijo, zagovarjajo ista načela kot boljševiki v Rusiji. In tudi naše dobre fante so vabili, da bi hodili poslušati ista predavanja. Oznanjali so torej in še oznanjajo prevratna, državnemu redu sovražna načela. Čisto mirno in neopaženo so se vzgajali komunisti na sestankih »Svobode«.

Po uradnem razpustu »Svobode« je opaziti na deželi zanimiv pojav. Bivša kmetijska stranka je ustanovila in ustanavlja društva kmečkih fantov in deklet. Društva so kmečko pobarvana, a tisti, ki jih v resnici vodijo, o kmetijstvu malo vedo. Komunisti so mislili, da bi se tu znalo kaj pridobiti. In res nam je znanih več slučajev, da so najboljši agitatorji za ta društva bili obiskovalci razpuščenih društev »Svobode«.

cd kočje umorjena ob ognju. Čeravno so bile že vrane obkljuvale obraz, volkovi so prizanesli obema žrtvama, ker volk se navadno loti le plena, katerega sam ubije, je vendarle spoznati, da je bil obema paznikoma zlomljen tilnik in na levem licu so bile dobro vidne krvave podplutbe. Oba čuvaja sta končala v razdobju treh mesecev eden za drugim na enak način. Oprema in vsi predmeti v koči so ostali nedotaknjeni. Jasno liki beli dan je bilo, da ni šlo za roparski umor, pač pa za tajinstveno maščevanje, v kakoršnem so mojstri Indijanci. O morilcih niso odkrili najmanjše sledi. Radi tolike zagonetnosti kar dveh umorov se ni upal nikdo več niti v bližino Gruberjeve kočje, kaj šele, da bi se bil nastanil v njej.

Lepa se je obetala kanadskima lovcema po tolikem srečno prestopanju gorju. Sicer se nista ustavila nastanitvi v koči zločinov, saj bi bilo zgledalo, da sta bojazljivca, pač pa sta sklenila, da hosta s štirimi očmi na straži, da tudi njiju ne preseneti v popolno meglo zavita — smrt!

Skraja je bilo celotno življenje in delovanje obeh prijateljev skupno. Vsak strah ima spočetka velike oči in tako je bilo tudi pri Nemcu in Ame-

rikancu. Skozi mesece res skrbne preže nista opazila niti sence suma, da bi ju kedo zalezoval in jima stregel po življenju. Ker je postal strah pred indijansko maščevalnostjo na sredini votel in ga tudi krog in krog ni več bilo, sta tudi samotarska tovariša popustila glede prvotne skupnosti in sta vršila službo in domača opravila ter razne druge dolžnosti ločeno.

No, zatonili so meseci v polnem pozabljenju na kako pretečo nevarnost, ko se je pripetilo nenadoma nekaj, kar je vzbudilo pozornost vseh uslužbencev v parku.

Gruber in Lavison sta bila z doma po službenih opravkih. Prvi se je povrnil z oglada za divjačino na konju Franc. Komaj je stopil iz gošče na jaso, na kateri je stala hišica, je pričel njegov konj nemirno migati z ušesi, prhati in švigati z očmi sem ter tja, da je značilo njegovo obnašanje, kakor bi se bližala nevarnost. Nenavaden, oster ter neprijeten vzduh se je širil iz odprte kočje, katero sta s prijateljem sigurno zjutraj pred odhodom skrbno zaklenila. Pes, ki je bil naučen, da je stražil dom od zunaj, je ležal mrtev v travi z zdrobljeno glavo.

ki je vodil v letih 1913—1914 kazenski pohod proti knezu Dšalama in je tamkaj naletel na kožo. Od hetmanovih sorodnikov je pridobil kožo češki legijonar.

Ben Maršal

v Frankfurtu v severnoameriški državi Kentuky tiska družinski list za svojih osem sinov ter pet hčera, ki prebivajo po raznih krajih Združenih držav. List izhaja vsakih 14 dni.

David Bernstein

iz Filadelfije v Združenih ameriških državah je bil pri zadnjih kongresnih ali parlamentarnih volitvah petič v Ameriki postavljen za kandidata. Prejel ni niti enega glasu in niti svojega, ker je prišel prepozno k glasovanju.